

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING AXBOROT OLISH RAQAMLI
DIDAKTIKA MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH**

¹Jalilova Dilshoda Ural qizi, ²Otajonova Fotima, ³Nahalboyeva Iroda, ⁴Yaxshiboyeva Feruza

¹Nizomiy nomidagi TDPU, Boshlang‘ich ta’limda ona tili va uni o‘qitish metodikasi kafedrası o‘qituvchisi, ^{2,3,4}Nizomiy nomidagi TDPU Boshlang‘ich ta’lim fakulteti talabalari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10980329>

Annotatsiya. Zamonaviy ta’lim muhitida har bir ta’lim ishtirokchisidan axborot madaniyatiga ega bo‘lish sharti bugungi axborot asri talabiga aylanib ulgurdi. Shu munosabat bilan, mazkur maqolada xususan, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining axborot olish madaniyatini shakllantirish masalalari, bunda oila va ta’lim muassasalarining hamkorlikda ishlashi, buning natijasida erishiladigan yutuqlar tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich sinf o‘quvchilari, boshlang‘ich ta’lim, axborot madaniyati, axborot, ma’lumot, oila.

Аннотация. В современной образовательной среде требование к каждому студенту иметь информационную культуру стало требованием сегодняшнего информационного века. В связи с этим в данной статье, в частности, анализируются вопросы формирования культуры получения информации у учащихся начальных классов, сотрудничества семьи и образовательных учреждений, достигнутые в результате этого достижения.

Ключевые слова: учащиеся младших классов, начальное образование, информационная культура, информация, информация, семья.

Abstract. In the modern educational environment, the requirement for each student to have information culture has become a requirement of today's information age. In this regard, in this article, in particular, the issues of forming the culture of receiving information among primary school students, the cooperation of families and educational institutions, and the achievements achieved as a result of this are analyzed.

Keywords: primary school students, primary education, information culture, information, information, family.

Bugungi kunda jamiyatning har bir ishtirokchisidan axborot madaniyatining shakllanganligining talab qilinishi odatiy holga aylandi. Bunga sabab globallashuv jarayonlarida axborotning tezkor sur’atlarda uzatilishidir.

Ma’lumki, insoniyat sivilizatsiyaning yangi bosqichiga o‘tmoqda, bu yerda axborot strategik resurs sifatida qabul qilinadi. “Axborot jamiyati” deb nomlangan ushbu yangi bosqichda odamlarning hayotiy ehtiyojlarini qondirish uchun zarur bo‘lgan shart-sharoitlar ham sezilarli darajada o‘zgaradi. Insonning ushbu yangi jamiyatda munosib o‘rin egallashining muhim shartlaridan biri bu yuksak axborot madaniyatiga ega bo‘lishidir.

Hozirgi vaqtda axborot madaniyatining ko‘plab ta’riflari mavjud. Masalan, rus olimlarining fikricha, axborot madaniyati hali ham kasbiy madaniyatning ko‘rsatkichi bo‘lib qolmoqda, biroq vaqt o‘tishi bilan u har bir shaxs rivojlanishining muhim omiliga aylanadi. Mazkur masala xalqaro standartlarda ham tilga olinadi. Xususan, Amerika standartlariga ko‘ra, axborot madaniyatiga ega bo‘lgan shaxsni axborotga bo‘lgan ehtiyojini aniqlab, uni izlash, baholash va undan samarali foydalanish qobiliyatiga ega bo‘lgan shaxs deb hisoblash mumkin.

Shu o‘rinda quyidagicha savol tug‘ilishi tabiiy:

Xo‘sh, aslida axborot madaniyati nima? U quandary tushuncha? Insoniyat uchun ahamiyati nechog‘lik muhim?

Axborot madaniyati umuminsoniy madaniyatning bir qismidir. Shu bilan birga aytishimiz mumkinki, umumiy madaniyatning boshqa tarkibiy qismlarining shakllanishi ma‘lum darajada axborot madaniyatining darajasiga bog‘liq.

Yuqori axborot madaniyati insonga har qanday axborot bilan ishlash va bu ma‘lumotlardan kundalik hayotda va kasbiy faoliyatda samarali foydalanish imkonini beradi. Axborot madaniyati quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- axborotga bo‘lgan ehtiyojni aniqlash qobiliyati;
- turli manbalardan ma‘lumot izlash va muhim ma‘lumotni ahamiyatsiz ma‘lumotdan ajrata olish qobiliyati;
- to‘plangan ma‘lumotlarni tizimlashtirish, umumlashtirish va ularni qayta ishlash, yangi ma‘lumotlarni yaratish qobiliyati;
- axborot bilan ishlashda uning maxfiyligini himoya qilish, uning to‘liqligi, ochiqligini, huquqiy va axloqiy me‘yorlarga rioya etilishini ta‘minlash;
- olingan ma‘lumotlardan o‘z faoliyatida foydalanish qobiliyati;
- axborot bilan maqsadli ishlash, zamonaviy axborot texnologiyalari imkoniyatlari haqida bilimga ega bo‘lish va ulardan foydalanish.

Ayni shu ma‘lumotlar asosida aytish mumkinki, axborot madaniyatini insoniyat uchun ahamiyatini yuksaltirish yoki ahamiyatligini ta‘minlash uhcun bolalarda, xususan, boshlang‘ich ta‘lim yoshidagi o‘quvchilarda axborot madaniyatini shakllantirib borish zarur. Ya‘ni aynan mana boshlang‘ich sinfdan boshlab axborot haqida ularga zaruriy bilim va ma‘lumotlar berish, bu ma‘lumotlar natijasida ularning yoshiga mos ko‘nikmani hosil qilish, mazkur ko‘nikmalar natijasida boshlang‘ich ta‘lim yoshidagi o‘quvchilarda axborot madaniyati shakllanishining fundamentini qo‘yish lozim.

Bugungi tez o‘zgarib borayotgan dunyoda yosh avlodning axborot madaniyatiga ega shaklda shakllanishidolzarb muammolardandir. Zamonaviy maktab o‘quvchilarining yashash sharoitlari va rivojlanishi ular uchun tabiiy, lekin ba‘zida ularning ota-onalari uchun mutlaqo yangi. Shu munosabat bilan boshlang‘ich sinf o‘quvchilarning axborot makonida aniq pedagogik jihat bor. U axborot resurslari bilan muloqotni, axborot almashishni, jamoada muloqot va munosabatlarni, tashqi dunyoga, ijtimoiy talablarga munosabatni shakllantiradigan oiladagi muloqotni va boshqalarni o‘z ichiga oladi.

Aynan boshlang‘ich ta‘limda tahsil oladigan o‘quvchilar har kuni o‘zlarining axborot muhitini shakllantiradigan axborot kanallariga kirishadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchisi uchun zamonaviy yashash sharoitlari axborot turmush tarzi deb ataladigan doimiy ortib borayotgan rolga asoslangan rivojlanish ko‘rsatmalarini nazarda tutadi. Axborot va bilimlar uning faoliyatining barcha sohalariga ta‘sir qiladi va axborot texnologiyalari foydali yoki salbiy ma‘lumotlarga kirish imkoniyatini ochganda, qiziqish va ijodkorlik uchun mutlaqo yangi imkoniyatlarni taqdim etadi, ularni shaxsning axborot madaniyatini tashkil etuvchi jahon madaniyati qadriyatlari bilan tanishtiradi. Shaxsning ma‘naviy-axloqiy rivojlanishi sodir bo‘lganda, ijodiy tajriba va individuallik shakllanganda, umuminsoniy qadriyatlarning barqaror, doimiy va o‘zgarmas, keyingi avlodlarga o‘tishini ta‘minlaydigan shaxsning axborot madaniyati aynan mana shu nuqtada katta ahamiyatga ega.

Jahon ekspertlarining o‘rganishlariga qaraganda, ommaviy axborot vositalarining sifatini sezilarli darajada pasayishiga olib kelgan o‘zgarishlar ko‘pgina mamlakatlardagi ko‘plab oilalarning axborot madaniyati darajasiga ta’sir qiladi. Masalan, uy kompyuteriga ega bo‘lgan otalarning ko‘pchiligi farzandlari bu uy kompyuteriga asossiz vaqt sarflaydigan vaziyatga duch kelishadi. Ular kompyuterda o‘ynash uchun darslarni o‘tkazib yuborishlari ham mumkin. Yoki uyga qaytgach, darhol kompyuterning oldiga borishadi. Agar kompyuter buzilgan bo‘lsa, bola asabiy, tajovuzkor holatda va nima qilishni bilmaydi. Agar kompyuterda o‘ynash taqiqlangan bo‘lsa, u shantaj qilishi va tahdid qilishi mumkin. Uning ruhiy va jismoniy salomatligiga zarari aniq. Farzandlari shu kabi muammolarga duch kelgan ota-onalar aynan mana shu jarayonda ta’lim muassasasi bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yishi maqsadga muvofiq bo‘ladi, albatta. Qanday qilib hamkorlikni yo‘lga qo‘yishi mumkin? Boshlang‘ich sinf yoshidagi farzandining sinf rahbari yoki maktab direktori bilan maktab hududida vaqti qilayotgan xatti-harakatlari, dars jarayonlaridagi ishtiroki, atrofdegilar bilan munosabati haqida doimiy ravishda ma’lumot olib turishi joiz. Va buning natijasida boshlang‘ich sinf yoshidagi o‘quvchi-farzandi bilan ma’lumotlarga zid kelmaydigan munosabatni o‘rnatib, farzandining kompyuter vositalari bilan ishlash madaniyatini, ulardan axborot olish madaniyatini ham shakllantirib borishga erishadi.

Yuqoridagi fikrlarga xulosa qilib aytish mumkinki, axborot madaniyati — axborotga bo‘lgan ehtiyojni aniqlagan holda, kerakli ma’lumotlarni qidirish, topish, qabul qilish, saqlash, qayta ishlash, tahlil qilish, taqdim etish uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan yuqori darajada foydalanish qobiliyatidir. Shu bilan birga, u bilan ishlashda to‘liqlik, foydalanish imkoniyatini ta’minlash, uning maxfiyligini himoya qilish, huquqiy va axloqiy me’yorlarga rioya qilish ham. Bu masalalarning ta’minoti asosan oila va ta’lim muassasasining hamkorlikdagi faoliyatida natijakor bo‘ladi. Negaki, bunda maktab yoshidagi bolalarning axborot olish yoki uzatish bo‘yicha harakatlari nazorat ostida turadi.

REFERENCES

1. Dilshoda Jalilova Ural qizi. BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QITUVCHILARIDA AXBOROT KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALASINING AHAMIYATI. RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR DAVRIDA TILLARNI INTENSIV O‘QITISHNING PSIXOLOGIK- PEDAGOGIK JIHLATLARI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI. 2023-yil 2-iyun (<https://doi.org/10.5281/zenodo.7993607>)
2. Dilshoda Jalilova. Boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyasi tarkibiy qismlarining mazmun-mohiyati.«O‘ZBEKISTONDA ILM-FANNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI" xalqaro ilmiy-amaliy anjumani 2022-yil 30-noyabr. 839-842-betlar. (<https://doi.org/10.5281/zenodo.7377842>)
3. Jalilova D. Ta’lim jarayonlarining samaradorligini oshirish uchun innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati. "Sifatli ta'lim - tarag'givot povdevori" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya to'plami / / Toshkent, 2023-yil 20-aprel. 282-286-betlar.
4. Jalilova Dilshoda Ural qizi, Poyonova Qandiya, Abdimurodova Maftuna, Nahalboyeva Iroda. UCHINCHI RENESSANS SHAROITIDA PEDAGOGIK TA'LIM SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR. International scientific and practical conference "Economics, management and digital innovation in education: modern trends and approaches" March 13, 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10805927>

5. D.Jalilova, S.Xolmo‘minova, .R.Rasulova, E.Qurbonova. TA’LIM MENEJMENTIDA VA TA’LIMNI TASHKIL QILISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASHNING TA’LIM SIFATIGA TA’SIRI. International scientific and practical conference “Economics, management and digital innovation in education: modern trends and approaches” March 13, 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10801730>
6. D.Jalilova, D.Jurayeva, S.Ne‘matullayeva, S.Davronova. TA’LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR RIVOJLANAYOTGAN DAVRDA BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARINI TAYYORLASH. International scientific and practical conference “Economics, management and digital innovation in education: modern trends and approaches” March 13, 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10810097>
7. https://t.me/jalilova_dilshoda_2292
8. https://t.me/ilmiy_yordam_beraman